

Divan-ı Hümayun Tercümanlığından Eflak ve Boğdan Voyvodalığına: Konstantin İpsilanti

*From the Imperial Divan Interpretership to
the Voivodeship: Konstantin Ipsilanti*

Mustafa Yiğit BALDAN*

Araştırma makalesi/
Research Article

Geliş tarihi/Date of Arrival:
11 Ekim/October 2025

Kabul tarihi/Date of Acceptance:
17 Aralık/December 2025

* Müze Memuru, Milli Saraylar İdaresi
Başkanlığı, Edirne /Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-3092-9112
E-posta/E-mail: mustafabursa5416@
gmail.com

Atıf/Citation: Mustafa Yiğit Baldan,
"Divan-ı Hümayun Tercümanlığından
Eflak ve Boğdan Voyvodalığına:
Konstantin İpsilanti", *Zeyrek Tarih
Araştırmaları Dergisi*, 3 (Aralık 2025),
s. 137-161.
10.5281/zenodo.18011858

ÖZ

Osmanlı Devleti'nin son döneminde Fenerli Rumların yükselişi ve bu sürecin önemli bir tim-sali olan Konstantin İpsilanti'nin kariyeri dikkate şayandır. İpsilanti'nin Divan-ı hümayun tercü-manlığından sırasıyla Boğdan ve Eflak voyvo-dalığına uzanan hayatı, Osmanlı bürokrasisinde gayrimüslimlerin rolüne iyi bir örnektir. Fenerli Rumlar, Batı dillerine hâkim ve Avrupa kültürü-ne muttali olduklarından XVIII. yüzyılda Osmanlı hariciyesinde etkin bir konuma ulaşmışlardır. Konstantin İpsilanti, III. Selim döneminde Fran-sız mühendis Vauban'ın eserlerini Türkçeye çevi-rerek Osmanlı askeri modernleşmesine katkıda bulunmuş, ardından 1799'da Boğdan Voyvoda-lığı'na atanmıştır.1806 yılında Rusya yanlısı poli-tikaları nedeniyle görevden alınmış ve Rusya'ya sığınmıştır. Bu incelemede, İpsilanti'nin şahsında Fenerli seçkinlerin Osmanlı idaresindeki etkisini,

kültürel aracılık işlevlerini ve nihayetinde 1821 Yunan İsyanına giden sürece dahlini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Diplomasi Tarihi, Eflak ve Boğdan, Voyvodalık, Fenerli Rumlar, Konstantin İpsilanti

ABSTRACT

The rise of the Phanariot Greeks in the late era of Ottoman Empire and the career of one of their prominent representatives, Constantine Ipsilanti is worth to draw attention. Ipsilanti's life, extending from his position as Dragoman of the Imperial Council (Divan-ı Hümayun) to his rule as Voivode of Moldavia and Wallachia is significant for understanding the role of non-Muslims in the Ottoman bureaucracy. The Phanariots, owing to their linguistic skills and familiarity to European culture, attained an influential position within Ottoman diplomatic tradition during the eighteenth century. Constantine Ipsilanti contributed to Ottoman military modernization during the reign of Sultan Selim III by translating the works of the French engineer Vauban into Turkish, and was subsequently appointed Voivode of Moldavia in 1799. However, in 1806, due to his pro-Russian policies, he was dismissed from office and took refuge in Russia. This biographical study, through the example of Ipsilanti, reveals the influence of Phanariot elites within the Ottoman administration, their function as cultural intermediaries, and their eventual contribution to the process leading to the Greek Revolution of 1821.

Keywords: Konstantin İpsilanti, Phanariot Greeks, Wallachia and Moldavia, Voivodeship, Ottoman Diplomatic History.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti, farklı etnik ve dinî kökenlerden gelen toplulukları bünyesinde barındıran kozmopolit bir imparatorluk yapısına sahipti. Devletin askerî ve idari kadrolarında özellikle Müslüman unsurlar –Türkler, Araplar, Arnavutlar gibi– ön planda bulunmaktaydı. Osmanlı toplumunda askerlik, yalnızca bir meslek değil aynı zamanda devlet hizmetinde kariyer yapmanın yoluydu. Zira Osmanlı hanedanına mensup olmayan bir kimsenin devlet hiyerarşisinde ulaşabileceği en üst makam sadaret idi. Tarihî örnekler incelendiğinde, bu makama gelenlerin çoğunlukla askerî kökenli

kişiler olduğu görülmektedir. Ancak, XVII. ve XVIII. yüzyıllardan itibaren, çok dilli, eğitilmiş ve Avrupa kültürüne aşina olan gayrimüslim unsurların devlette giderek daha aktif bir rol oynamaya başladığı görülür. Özellikle diplomatik yazışmaların, çeviri faaliyetlerinin ve dış ilişkilerin önem kazandığı bu dönemde, Fenerli Rumlar (Phanariotlar) Osmanlı bürokrasisinde öne çıkan bir grup haline gelir. Bu çalışma, Fenerli Rumlardan Konstantin İpsilanti'nin çeviri faaliyetlerini ve Divan-ı hümayundaki görevleri ekseninde şekillenen kariyerini incelemeyi amaçlar. Böylelikle Osmanlı idaresinde gayrimüslim aydınların oynadığı arabulucu rolü, kültürel etkileşimdeki konumları ve bürokrasiye katkıları örneklenektir.

Fenerli olarak bilinen bu aileler, yabancı dil bilgileri sayesinde Osmanlı Devleti'nin tercüman ihtiyacını karşılıyordu. On yedinci yüzyılda Fenerliler Eflak ve Boğdan'a kapı kethüdası olarak hizmet ediyorlardı ve aynı zamanda Osmanlı Devleti'nde bulunan yabancı elçilerin tercümanlığı görevlerini de üstlenmişlerdir. Girit Seferinin (1645-1669) ardından barış görüşmelerinde yer alan Sakızlı Panayoti Nikosios'un 1661 yılında Divan-ı Hümayunda baştercümanlıkla taltif edilmesi, Fenerlilerin yükselişinde sembolik bir başlangıç olmuştur. Devamında Karlofça görüşmelerinde yer alan Alexander Mavrokordato'nun bu görevi teslim almasının ardından Fenerliler, 1821'e kadar bu makama devamlı olarak getirilmişlerdir. Mavrokordato'nun Karlofça görüşmelerindeki başarılı performansı ve ardından sır kâtabi olarak görevlendirilmesiyle birlikte Fenerlilerin çeşitli devlet kademelerinde göreve başladıkları görülmektedir.¹

Sultan III. Murad'ın saltanatı döneminde Rum Ortodoks Patrikhanesi olarak görev yapan Pammakaristos Manastırı'nın Fethiye Camii'ne çevrilmesi kararının ardından, Ortodoks cemaat ve Patrikhane günümüzde Balat/Fener denilen semtte bulunan ve halen Patrikhane binası olan Aya Yorgi Kilisesi'ni 1602 yılında Patrikhane binası olarak kullanmaya başlar. Bu bölgede ikamet ettiklerinden dolayı Ortodoks ahali Fenerli/Phanariot olarak anılmaya başlanmışlardır.²

1 Cengiz Orhonlu, "Tercüman", *MEB İslam Ansiklopedisi*, 12/1, İstanbul 1991, s. 171.

2 Semavi Eyice, "Fethiye Camii", *TDVİA*, C. 12, (İstanbul 1995) s. 460-462, Şahin, M. Süreyya: "Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. XII (İstanbul 1995), 342-344.

Bu aileler, baştercümanlık (dragoman) mansıbına tayin edilmeleriyle birlikte, Osmanlı bürokrasında mühim bir dereceye yükselmişlerdir. Fenerli Rumların yalnızca Divân-ı Hümâyün tercümanlığı ile iktifa etmedikleri, aynı zamanda derya tercümanlığı vazifesine de getirildikleri görülmektedir. Derya tercümanlığı, Osmanlı teşkilâtında oldukça kadîm bir memuriyet olup, bu makama tayin olunan Fenerli zâtlar genellikle berat-ı hümâyün ile göreve başlamışlardır. Anılan vazife, gayrimüslim tebaaya tevdi edilen ilk büyük devlet memuriyetlerinden biri olması hasebiyle müstesna bir ehemmiyet arz etmektedir. Derya tercümanlığı görevinde bulunanların bir kısmı zamanla baştercümanlık mertebesine, oradan da voyvodalık (prenslik) mansıbına terfi etmişlerdir. Böylelikle Fenerli aileler, yalnızca ilmî ve kültürel sahada değil, aynı zamanda siyasi ve idari kademelerde de nüfuzlarını artırmışlardır.³

Fener'de yüksek idari ve siyasi mevkileri işgal eden kesim, ağırlıklı olarak Rum tebaadan oluşmaktaydı. Bununla birlikte, söz konusu grubun Ortodoks olması kültürel açıdan homojen oldukları anlamına gelmiyordu. Fenerli seçkinler arasında Bulgar, Rumen, Arnavut ve Ermeni kökenli unsurlar da görmezden gelinemezdi. Ancak etnik çeşitliliğe rağmen Fener Patrikhanesi, farklı toplulukları ortak bir dinî ve kültürel çerçevede tutan bir merkez işlevi görmüştür. Nitekim köken itibarıyla Rumen olan Kalimaki ailesi ve Arnavut asıllı Gika ailesi zamanla Rum kimliğini benimsemiştir. Rum, Rumen, Sırp ve Bulgar tarih yazımlarında Feneryot olarak anılan bu azınlıklar, Osmanlı bünyesinde “imparatorluk içinde imparatorluk” haline dönüşmüş, Yunan milliyetçiliğini destekleyen “aydınlanmış Doğu despotları” olarak nitelenmişlerdir.⁴

Eflak-Boğdan Voyvodalıkları ve Fenerli Rumlar

Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda Ulah/Rumen birlikleri ile ilk karşılaşması, 1368 yılında Osmanlıların Vidin kuşatmasında Eflak

³ Orhonlu, *Tercüman*, s. 179-180.

⁴ Christine Phillou, “Communities on the Verge: Unraveling the Phanariot Ascendancy in Ottoman Governance”, *Comparative Studies in Society and History*, 51(1), 2009 s. 152-171.

güçlerinin Macarlar ile iş birliği yaptığı tarihe dayanır. Fatih Sultan Mehmet döneminde 1456-1462 yılları arasında Eflak'ta hüküm süren Vlad Tepeş'in isyan etmesi ve etkisiz hale getirilmesinin ardından bu göreve getirilen Voyvoda Radu (1462-1474) ile Eflak'ta Osmanlı hâkimiyeti yerleşir. Sultan II. Bayezid döneminde de Kili ve Akkirman kalelerinin alınmasıyla da Boğdan Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Çoğunlukla Ortodoks ahaliye mensup olan Eflak ve Boğdan Osmanlılar tarafından Memleketeyn olarak adlandırılmıştır.⁵ İlk dönemlerde Memleketeyn'de görev yapan ve Rumen ahali tarafından *Hospodar* olarak adlandırılan Voyvodalar yerel ahalden seçilirdi. 1711 yılında Boğdan Voyvodası olan Dimitri Kantemir'in Rusya'ya sığınması, Osmanlı idaresinin Memleketeyn'deki politikalarında köklü değişime yol açmıştır. Osmanlı sarayının güvenini kazanmış bir voyvoda olan Kantemir'in bu tutumu, bölgenin yerli ve soylu ailelerine dair şüpheler ortaya koymuştur. Böylelikle Osmanlı hükûmeti, voyvodalık görevine doğrudan belirlediği isimleri atama yoluna gitmişti ve gücünü artırmayı hedeflemiştir.⁶ Ortodoks olan ve Ulahlarla benzerlik gösteren Fenerli Rumlar voyvodalık olarak tayin edilmiştir. Osmanlılar, 18. Yüzyılda istisnai olarak bölgeye Rakoviça ailesi gibi Rumen Voyvodaların atandığı görünür. Ancak istisnalar hariç tutulursa Fenerli Rumlar'ın en gözde voyvodalar olduğu anlaşılmaktadır.⁷

Babîâli, 1711 yılından itibaren Fenerli Rumları, Moldova'ya, 1714'ten itibaren ise Eflak'a voyvoda olarak gönderdi. Bu durum 1828'de gerçekleşen Rus işgaline kadar sürdü. Voyvodalar ekseriyetle tercümanlık gibi vazifelerde bulunurdu. Voyvodalık kayd-ı hayat şartıyla verilen bir unvan değildi süresinde de bir standart yoktu. Ortalama olarak beş yıldan kısa süren bu makamda istisnai olarak Aleksander İpsilanti yedi sene bulunmuştu.⁸ Bu durum, İstanbul'un güvenini kazanmış ve işinde ehil olduğunu kanıtlamış birisi olduğunu

- 5 Ömer Bedir, "The Phanariote System In Moldavia And Wallachia Under The Ottoman Rule" *Journal of Social Sciences*, 5(2): 2022, s. 88-89.
- 6 Mihai Maxim, "Kantemiroğlu (Dimitrie Cantemir)", *TDVİA*, C. 24, İstanbul 2001, s. 320-321
- 7 Hadi Belge, "Eflak ve Boğdan'da Fenerli Beyler Dönemine Geçiş Süreci: Mihail Rakoviça (1703-1744)", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (16), 2024, 406-432.
- 8 Olivier Fuchs, "The Seal of the Phanariot Prince Constantine Ypsilantis as Voivod of Moldavia", *Plural - History, Culture, Society* 12 (1), 2024. s. 7.

göstermekteydi. Adil davranmak, boyarların desteğini almak ve açgözlü olmamak bir voyvodaya meşruiyet kazandırır ve dolaylı olarak da süresini uzatabilmektedir.

Fenerli aileler, zamanla oldukça kudretli birer aristokrat zümre hâline gelmişlerdir. Söz konusu ailelerin, diğer gayrimüslim unsurlara tanınmayan birtakım imtiyaz ve serbestiyetlere sahip oldukları görülmektedir. Bunlar arasında sakal bırakmak, ata binmek ve kürk giyebilmek gibi ayrıcalıkların yanı sıra, tercümanların maiyetinde bulunan sekiz dil oğlanı ve on iki hizmetkârın (bunların tamamı Rum asıllıydı) cizye vergisinden muaf tutulmaları da dikkat çekmektedir. Ayrıca, bu mütercimlerin voyvodalık salahiyeti ile Eflak ve Boğdan'da yüksek görevlere terfi ettirilmeleri, onların İstanbul'da görev yapan Batılı devlet elçiliklerinin tercümanlarına nazaran daha yüksek bir rütbe ve nüfuza sahip olduklarını göstermektedir.⁹

İpsilanti Ailesi

İpsilantiler, diğer Fenerli ailelere göre geri planda bir aileydi. 1763'teki ölümüne dek Koca Ragıp Paşa'nın başhekimi Athanasios İpsilanti olmuştu. Ailenin öne çıkan ilk ferdidir. Ailenin soyunu Trabzon'a ve Komnenos hanedanına bağlayan Athanasios, Osmanlı tarihini anlatan *Düşüşten Sonrası 1453-1789* isimli bir kitap yayımlamıştır. Ayrıca 1769 yılında Eflak Voyvodası Grigorios Ghikas'ın kapı kethüdalığını yapmıştır.¹⁰ Bilindiği kadarıyla Athanasios, bu görevinden sonra 1788 yılında derya tercümanlığı ile taltif edilmiştir.¹¹

İpsilanti ailesinden iki voyvoda çıkmıştır: Aleksander İpsilanti, oğlu Konstantin. Aleksandr İpsilanti 1774 yılında Divan-ı Hümayun baştercümanlığı görevine getirilmiştir.¹² Aleksandr İpsilanti 1782 yılına dek Eflak, 1786-1788 yıllarında Boğdan ve 1796-1797 yıllarında

9 Bilgin Aydın, "Divan-ı Hümayun Tercümanları ve Osmanlı Kültür ve Diplomasisindeki Yerleri", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, XXIX, 2007, s. 58-59.

10 Christine Phillou, *Biography of an Empire: Governing Ottomans in an Age of Revolution*, (London: University of California Press, 2011), s. 184.

11 Elif Bayraktar Tellan, "Bir Osmanlı Müverrihi: Athanasios Komnenos Hypsilantis", *Hacettepe Üniversitesi. Edebiyat Dergisi*, 35/2 2018, s. 176-183.

12 Zeynep Sözen, *Fenerli Beyler, 110 Yıllık Öyküsü (1711-1821)*, (İstanbul: Aybay Yayınları, 2000), s. 189-190.

ikinci kez Eflak Voyvodalığına tayin edilmiştir.¹³ Oğlu Konstantin İpsilanti'nin faaliyetlerine aşağıda değinilecektir. Ancak ailenin en bilinen ismi Konstantin İpsilanti'nin dört oğlundan büyük olan Aleksandr İpsilanti (1792-1826), Filik-i Eteryaya cemiyetini kurmuş olmasıyla bilinir ve Yunan İsyanında rol almış önemli bir isimdir.¹⁴

Karlofça Antlaşması sonrasında Osmanlı diplomasi geleneğinde etkinlik kazanmaya başlayan Fenerli aileler, özellikle XVIII. yüzyılın sonlarına doğru devlet bürokrasisi içinde dikkat çekici bir konuma ulaşmışlardır. Bu dönemde, söz konusu ailelerin Avrupa devletleriyle kurdukları yoğun diplomatik temaslar sayesinde kazandıkları güven, zamanla hem merkezde hem de taşrada belirgin bir etki alanı yaratmıştır. Ancak bu etkinin artması, beraberinde çeşitli kuşkuları da doğurmuştur. Nitekim III. Selim dönemine gelindiğinde, Fenerli zümreye yönelik güvensizlik ve eleştiriler daha açık bir biçimde dile getirilmeye başlanmıştır. “Fenerli takımı” olarak anılan bu grubun devlet içindeki nüfuzuna dair olumsuz kanaatler, padişahın farklı dönemlerde kaleme aldığı hatt-ı hümayunlarda açıkça görülmektedir. Bu nedenle, Eflak ve Boğdan gibi voyvodalık görevlerinde yer alan Fenerli ailelerin Osmanlı dış ilişkilerinde oynadıkları rolü tamamen göz ardı etmemiş, aksine bu ailelerin diplomasi alanındaki tecrübelelerinden sınırlı ölçüde de olsa yararlanma yoluna gitmiştir.¹⁵

Konstantin İpsilanti ve Eserleri

1760 yılında İstanbul'da doğan Konstantin, babasının Eflak Voyvodalığı yürüttüğü sıralarda eğitim amacıyla Avusturya'ya gittiği düşünülmektedir. Burada lisan bilgisini geliştirdikten sonra İstanbul'a döner. Avrupa'da aldığı eğitim, döneminin sıradan ölçütlerinin ötesinde, oldukça yüksek bir düzeydeydi. Bu nitelikler, İpsilanti ailesinin ayırt edici özellikleri arasında yer alır. Yunan kaynaklarına göre İpsilanti, babasının Eflak'taki askerî hazırlıklarını yakından gözlemlemiş; bu

¹³ Christine Phillou, *Biography of an Empire: Governing Ottomans in an Age of Revolution*, s. 184.

¹⁴ L.G. Arş, “On the life in Russia of the Greek patriotic family of Ypsilanti”, *Balkan Studies*, 26, 1986 s. 73.

¹⁵ Phillou, *Biography of an Empire*, s. 184, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hatt-ı Hümayun (HAT), 1645- 22.

gözlemler sonucunda büyük bir heyecana kapılarak, babasının izinden gitme ve silahlı hizmet etme fikrini benimsemiştir. Genç yaşlarından itibaren diplomasi sanatına aşinalık kazanan Konstantin, atalarından miras aldığı vatansever geleneklerin ve ideallerin etkisi altında, güçlü bir *yurtseverlik duygusu ve soylu bir hırs*la şekillenmiştir. İsyân faaliyeti dışında hakkında pek az bilgi veren Stamatiadis'e göre Konstantin, Nizam-ı Cedid reformları çerçevesinde Vauban tercümelelerini gerçekleştirmiş ve bundan dolayı da Türk otoritelerinin onayını almıştır.¹⁶ 1782 kışında ise Konstantin İpsilanti, on dokuz yaşında iken kardeşi Dimitrios ile birlikte Eflak'tan ayrılmış ve Avusturya'ya gitmiştir. Baba Aleksander İpsilanti, haber İstanbul'a ulaşmadan oğullarını geri getirebilmek için Viyana'yla yoğun bir diplomatik yazışma yürütmüştür. Kaçan oğullarını ikna edip geri döndürmek amacıyla, Eflak'ın siyasal ve dinî aktörlerinden oluşan güçlü bir heyeti harekete geçirmişti. Bir metropolit, bir piskopos, yüksek rütbeli bir boyar ve elçilik-müzakere kabiliyetiyle öne çıkan Ianache Văcărescu bu misyonun parçasıdır. Voyvoda Alexander İpsilanti padişah tarafından atanmış bir voyvoda olduğu için, iki kardeşin Batı sınırını izinsiz aşması “aile içi bir mesele” olmaktan çıkmış; İstanbul'un haberdar olması hâlinde babanın siyasal geleceğini tehlikeye sokabilecek bir olay hâline gelmiştir. Kaçışın meşrulaştırılması için Konstantin ve kardeşi Avusturya tarafındaki aktörlere başvurmuş; Transilvanya'daki imparatorluk askeri yetkilisi Friedrich von Preiss'e ve İmparator II. Joseph'e yazdıkları mektuplarda, kaçışlarının gerekçesi olarak aile içinde kötü muamele gördüklerini ileri sürmüşlerdir. Eflak/Osmanlı tarafı Konstantin'in zorla geri gönderilmesini talep etmiş; Habsburg tarafı ise bireysel irade, misafirperverlik ve sığınma anlayışını öne çıkararak süreci geciktirmiştir. Daha sonrasında İtalya üzerinden İstanbul'a deniz yoluyla dönmeleri krizin çözülmesine yol açmıştır.¹⁷

16 E. Stamatiadis, *Viografiai ton Ellínon megálon dierminéon tou Othomanikoú Krátous*, Atina, 1865, s. 151-152. (<https://anemi.lib.uoc.gr/metadata/f/c/8/metadata-22-0000003.tkl> erişim tarihi 01.10.2025) ...*Françelünün meşhur ve nâmdar voban nam marşal-ı kârgüzarının telif ve ihtira eylediği kitabın mürvarîdü'l-elfâzının derce frenciden ihrac ve mütercimen lisan-ı müstahsene-i türkiye idrâc olunmasına idare-i keramet-i ifadeleri taalluk idüb...* BOA, Cevdet Maarif (C.MF.), 115-5744.

17 Son kertede Konstantin ve Dimitrios'un Viyana'da bir süre görüldükten sonra İtalya üzerinden hareket ederek İstanbul'a doğru yola çıktıkları belirtilir. Olayın aile üzerindeki yükü ise ağır olmuştur. Alexander İpsilanti, yaşananların yarattığı baskı ve

Babasının¹⁸ başarılı kariyerinden istifade eden Konstantin İpsilanti Bâbiâli'deki hizmetine Divân-ı hümayunda başlamıştır. Yabancı dil becerisi önemli olsa da Voyvodaliğe uzanan süreçte, güven, merkeze bilgi aktarımı ve güçlü bir hâmi gereklidir.¹⁹ Babası bu noktada gerekli tüm alt yapıyı sağlarken Konstantin'in başarılı tercüme yapıması onu devlet nezdinde daha ehil kılmıştı. 1784 yılında henüz 24 yaşında iken I. Abdülhamid devrinde Osmanlı Devleti'ne sığınan Avusturyalı mülteci General Chotzy'nin Fransızca evraklarını çevirmekle görevlendirilmişti. Fenerli Rumlar arasında tercüme faaliyetleriyle en çok bilinen isim, Konstantin İpsilanti'dir.²⁰

Konstantin İpsilanti tarafından tercüme edilen eserler

Çevirinin Adı	Çevrildiği Yıl	Müellif İsmi
Fenn-i Harb	1791	Bélidor
Fenn-i Lağım	1206 Ramazan (Nisan-Mayıs 1792) 1207 Muharrem'in son günlerinde (Eylül 1792) tamamlanmıştır.	Vauban
<i>Def'an Muhâsara ve Muhârese-i Kılâ'-i Husûn</i>	Hicrî 1205 (1790-1791) yılında başlanmış Hicrî 1206 yılının Recep ayında (Şubat-Mart 1792) tamamlanmıştır.	Vauban

koru ortamında 1782'de görevden çekilir; ayrıca oğullarının geride bıraktığı yüksek borçları kapatmak zorunda kalmıştır. Constanța Vintilă-Ghițulescu, "A Wallachian Boyar in Emperor Joseph II's Court," *Journal of Early Modern History* 24 (2020), s. 341-362, <https://doi.org/10.1163/15700658-12342651>.

- 18 İlk Eflak Voyvodalığı döneminde Bükreş Aziz Sava Manastırı'nda bir akademi kurmuş (1775), burada zamanla modern dillerin ve çokdilli öğretimin güçlendirildiği görülmüştür: ders kadrosu içinde İstanbul'da ve özellikle Padova'da (İtalya) yetişmiş hocaların bulunduğu belirtilmiş; müfredatın da Padova'daki modelden esinlenerek düzenlendiği ifade edilmiştir. Nitekim Aleksander İpsilanti dönemindeki düzenlemelerde İtalyanca, Latince ve Fransızca gibi yabancı dillerin öğretimi kurumsal biçimde desteklenmiştir. Makalemizin konusu olan Mütercim Konstantin böyle bir ortamda yetişmiştir. Năstase Gheorghe Mihaela, "The Role and Contribution of the Phanariot Rulers within the Academy of Bucharest," *IJASOS-International E-Journal of Advances in Social Sciences* VI, no. 17 (2020), s. 706-715
- 19 Feyzullah Uyanık, *Tuna'nın Kuzeyine Yönelik Osmanlı Siyaseti ve Eflak-Boğdan Özerkliğinin Restorasyonu (1774-1834)*, (Ankara TTK 2020), s. 56.
- 20 Bilgin Aydın, "Divan-ı Hümayun Tercümanları ve Osmanlı Kültür ve Diplomasinindeki Yerleri", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, XXIX, 2007 s. 71.

İpsilanti'nin ilk yaptığı çeviri olan *Fenn-i Harb* isimli eser, Fransız Mühendis Béliidor tarafından yazılmış bir kitabın tercümesidir. Mütercim bu çeviriye 1791 yılında tamamlamıştır. Nüshalarda görülen izler, bu eserin başta Vauban'a ait bir eser olarak tercüme edildiğini orta koyar. Daha sonra müellif isminin üstü çizilerek “Béliidor” ismi şerh düşülmüştür.²¹

İpsilanti'nin *Fenn-i Lağım* ismiyle tercüme edilen ikinci çeviri eseri Fransız Mühendis Vauban'a aittir ve kale kuşatmalarında kullanılan lağımcılık teknikleri ile ilgilidir. Nispeten daha ince olan bu eser, 1791 yılında tercüme edilmiştir. Pek çok nüshası, aşağıda değinilecek diğer Vauban eseriyle beraber ciltlenmiş surette mevcuttur. Eser döneminde ve sonrasında Osmanlı bilim ve teknik faaliyetleri açısından istihkâm ve lağımcılık risalelerinin tercüme edildiği göz önüne alınırsa önemi anlaşılacaktır.

Vauban'ın *Traité des Sièges* eseri Osmanlı Türkçesi *Darben ve Def'an Muhâsara ve Muhârese-i Kulâ'-i Husûn* ismiyle 1790-1792 yılları arasında Konstantin İpsilanti tarafından tercüme edilmiştir. Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesinde yazma nüshası bulunmaktadır. Bu üç eserde de ortaya çıkan bir husus, tercüman Konstantin İpsilanti'nin her Osmanlı aydını gibi Elsine-i Selâse'ye son derece hâkim olduğudur. Çeviri esnasında Fransızca mevcut teknik kelime/terimlere bulabildikleri mevcut karşılıkları kullanmışlar, bulamadıklarında da Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerden karşılık sözcükler meydana getirmiştir.²² Konstantin İpsilanti'yi diğer Osmanlılardan ayıran Avrupa dillerine olan âşinalığıdır. Padişah'a sunulmak üzere hazırlanan eserlerinin, oldukça ağır bir dili olduğu göze çarpar. Bu tercüme faaliyetlerinin Sultan III. Selim için önemli olduğu, kendisinin Konstantin Kapıdağlı tarafından çizilen bir portresinde görülmektedir. Arkasında bulunan kitaplıkta Nizam-ı Cedid temel eserleri olarak yorumlanabilecek kısımda, Vauban tercümesi de bulunması dikkat çekicidir.

²¹ Beydilli, *Mühendishane*, s. 181-185

²² Sultan III. Selim, 1792 itibarıyla matbaaya ağırlık vermeye başlamıştır. Yeniçerilerin kıskançlığını uyandıracak biçimde başlayan ve maalesef Sultan III. Selim'in canı pahasına ödeyeceği askeri reformlarda başarı sağlamak için, istihkâm ve taktik üzerine Vauban ve diğer Fransız yazarların kitapları; meşhur matematikçi Abdurrahim Efendi'nin denetimi altında tercüme edilmiştir. Charles White, *Three Years in Constantinople*, C.II, (London 1846) s. 205

Yukarıda bahsedilen faaliyetlerinin Temmuz 1796 tarihinde atandığı Divan-ı Hümayun baştercümanlığı makamına olumlu etkisi olmuş olabilir.²³ 1799 yılına kadar baştercüman olarak görev yapan Konstantin, Babıalî'deki görevine devam etmiş ve bunun üzerine Selim'in isteğiyle yapılan ve Raşid Efendi matbaasında basılan Vauban çevirileri ve hizmetleri takdir edilerek 14 Mart 1799'da Boğdan Voyvodalığına terfi ettirilmiştir.²⁴ Temmuz 1801 tarihine kadar bu görevde kalmıştır.²⁵

Konstantin İpsilanti'nin Voyvodalıkları

Voyvoda olarak seçilmek ve ilgili ülkeye gönderilmek şüphesiz voyvodalar için unutulmaz bir hatıra teşkil etmiştir. Padişah huzuruna çıkabilmek ve tatbik edilen merasim İstanbul'dan bir elçinin gönderilme merasimiyle büyük benzerlik arz ederdi. İsmail Hakkı Uzunçarşılı düzenlenen merasimi şu şekilde aktarmıştır:

“...voyvodanın padişah huzuruna kabul iradesi çıkar ve hemen voyvoda ile maiyyetine hil'atler giydirilip, selam ağası voyvodanın başından kalpağını alıp kuka serpuş giydirir ve vezirlerin huzura girmesini müteakip voyvoda da maiyetindeki nüfuzlu adamlarından bir kaç kişi ile padişahın yanına girip yer öperek çıkardı. Huzurdan çıkan voyvoda kendisi için hazırlanan müzeyyen ata binerek yine aynı alayla konağına giderdi. Yeni voyvodanın hükümdara, veziriazam ve diğer muayyen devlet adamlarına derecelerine göre para ve hediye vermesi usul ve kanundu.”²⁶

- 23 “...Eflâk Voyvodası'nın rızâ-yı devlete muvâfık her ne kadar hudmeti meşhûd ise anın dahi tar-den li'l-bâb azli icâb edüp, İpsilanti Aleksandr Eflâk Voyvodalığı'na ve oğlu Kostantin Divân Tercemânlığı'na intihâb olundu.” Baba İpsilanti yaklaşık bir sene sonra güçten düştüğü gerekçesiyle Eflak Voyvodalığından alınır. Ahmet Vasıf Efendi, *Mehasinü'l-Asar ve Haka'iku'l-Ahbar Osmanlı Tarihi (1209-1219/1794-1805)*, haz. Hüseyin Sarıkaya, (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2018) s. 209-11.
- 24 BOA, HAT. 25/14489, “...bu def'a Boğdan voyvodalığı ile ...nâm olan İpsilanti beyzâde Kostantin voyvoda kullarının dâb-ı dîrîn-i saltanat-ı ebed-karînleri üzere divân-ı ma'delet-i güzînlerinde bu gûna kuka ve hil'at...”
- 25 “...hâlâ Divân Tercemânı İpsilante'nin oğlu -ki Dârü't-tibâ'-ı âmire'de hendeseye müte'allık üç cildde tab' olunan nüshanın mütercimidir, ittîfâk-ı düvel maslahatında Tercemân bulunup, hudmeti mukâbili bir nev' imtiyâz ile... “...Dîvân'da kuka ve hil'at telebbüsüyle tertîb-sâz-ı dâyire-i ihtîşâm oldu.” Vasıf, *Mehasinü'l-Asar*, s. 340, 560. Vasıf Efendi'nin aynı zamanda Konstantin İpsilanti'nin sultan çevirisini yaptığı kitapların basma nüshalarını yayımlayan matbaanın Raşid Efendi ile birlikte ortağı olduğu bilinmektedir.
- 26 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “On Sekizinci Asırda Buğdan'a Voyvoda Tayini”, *Tarih Semineri Dergisi*, C: I, (Ankara 1937), s. 32.

Konstantin İpsilanti'nin ilk Voyvodalığı Boğdan'a atanması ile 1799'de başladı. İki yıldan biraz uzun bir süre sonra İstanbul'a döndü. Vasıf Efendi'ye göre Konstantin, Eflak Voyvodalığı'na 31 Ağustos 1802 tarihinde tayin edilmiştir. Kendisinden “*kavmi beyinde hüner u dürbet ile müntehab olan İpsilanti Aleksandr'nun oğlu Kostantin*” olarak bahsedilmektedir.²⁷ Mutantan surette Babîâli'de kabul edilen İpsilanti,²⁸ törenin ardından Eflak'a varmıştır. Yukarıda da ifade edildiği gibi kendi kavmi tarafından muteber biri olmak ve voyvoda bir babanın oğlu olmak bu seçimi kolaylaştıran unsurlardır. Atanmasından evvel bu makama arzusu olduğunu Rus elçisi vasıtasıyla bildirmiş olan İpsilanti'nin Rusya'nın uygun görmesiyle bu göreve getirildiği görülmektedir. Yaş Anlaşması'nda baştercüman olarak görev alan Muruzi de Rusya'nın muvafakatıyla ikinci kez Boğdan Voyvodalığına getirilecekti. İpsilanti'nin Yaş Anlaşması muktezasınca yedi sene görev yapması öngörülmüştü.²⁹

Fransa Elçisi Sébastiani 1806'da İstanbul'da görevlendirileceği zaman uğrak noktası olan Bükreş'te İpsilanti ile de görüşmüştü. Fransa'nın politikası Bab-ı Âli'yi Rusya'dan uzak tutmak olduğu için ikilinin ilişkileri kötüydü. İpsilanti'nin Fransa karşıtlığını gösteren bir diğer husus da, voyvodalığı döneminde Bükreş'te Rumén boyaların Fransız diplomatlarla konuşmalarını yasaklamış, bu karara uymayanları sürgüne göndermiştir. Aynı zamanda görevi sırasında 1804 yılında çıkan Sırp bağımsızlık isyanını da Rusya'nın teşvikleriyle desteklemiş ve isyancı Kara Yorgiyi desteklemek için silah, malzeme ve hatta küçük bir askeri birlik göndermiştir.³⁰ Voyvodalar için ön görülen yedi yılın dolmasına henüz üç yıl varken Eflak Voyvodası

27 Vasıf, *Mehasinü'l-Asar...*, s. 673, “Eflak Voyvodası İpsilanti Aleksanderzade Kostantin Voyvoda hutimet avakıbuhi bi'l-hayr'a hüküm ki” (27 Eylül 1802) BOA, HAT, 1667/17.

28 1802'de Konstantin İpsilanti'nin pek parlak surette Bâbiâli'de kabul törenini gösteren bir resim vardır. Aslının nerede olduğu belirtilmeyen bu resim Halûk Şehsuvaroğlu tarafından kopya ettirilerek yayımlanmıştır. Semavi Eyice, “Babîâli”, *TDVİA*, Bk. Ekler Resim 3.

29 BOA, HAT, 131- 5428.

30 Vlad Georgescu, *Political ideas and the enlightenment in the Romanian principalities, 1750-1831*, Columbia University Press, New York, 1971, s. 141.

İpsilanti ve Boğdan Voyvodası Muruzi azledilerek (26 Ağustos 1806) yerlerine Aleksandr Suzzo ve Şarl Kallimaki tayin edilmiştir.³¹

Şüphesiz bu görevin erken bitmesinde Sébastiani'nin parmağı vardı. Temel amacı, Rus taraftarı olan beylerin yerine Fransa'ya karşı daha ılımlı beylerin iş başına gelmesini sağlamaktı. Balkanlar üzerinden olası bir askerî harekâta Fransız kuvvetlerinin güvenliğini temin etmek istiyordu. Sébastiani, Sırp ayaklanmasında Rusya'nın dahli olduğunu savunuyordu. Napolyon, İpsilanti'nin Rus ajanı olduğuna dikkat çekerek III. Selim'i uyarmıştır.³² Fransa'ya yakın bir siyasete dönen III. Selim'in bu ihtarlar itibar etmesi gayet normaldir.

İpsilanti'nin görevden alınmasına dair Rus elçisine verilen takrirde voyvodaların görevden azlinin sebebi devlet çıkarlarına aykırılığı (*münderic şurûta mugâyir*) davranmaları gösterilmiştir. Rusların bu tek taraflı azle tepki göstermiştir. Bu noktada III. Selim'in Rusya'nın tepkisini azaltmak için ilginç bir yola tevessül eder. İpsilanti'nin 31 Ağustos 1802 ile 15 Haziran 1809 arasında kararlaştırılmış olan görevinin kalan kısmını yapmasına izin verileceği bildirilerek voyvodaların Memleketeyn'e geri dönmeleri çağrısı yapılır. Ancak Konstantin İpsilanti'nin bölgeye Rus ordusuyla birlikte döneceğinden korkulmuş ve tekrar göreve atanması söz konusu olmamıştır.³³

Konstantin İpsilanti, azlini bildiren nâme henüz eline ulaşmamış iken firar etmişti. Sonrasında kaçmış olduğu haberi kesinleşince İpsilanti'den emekliliğe sevk edileceği İstanbul'a avdeti beklenmiştir. Aynı zamanda “*mersûmun 'azli haberi Devlet-i 'Aliyye tarafından varmazdan evvel firar eylemesi zâhiren ve bâtinen vâki' olan hiyânetine mebni*” görülmüş, dönemin sadrazamı, Konstantin İpsilanti'nin İstanbul'da ikaamet eden babası eski Voyvoda Aleksandr İpsilanti'ye giderek, oğluna İstanbul'a dönmesini “*küllî ve cüz'î fesad karışdırmamak*” tavsiyesini

31 Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hazine-i Hassa BOA, HH, nr. 271-15909 “...İpsilanti'nin bir vakitten berü edebe mugâyir nice nice etvâr...”.

32 “...Eflak ve Boğdan'a gelince ... Şu an buraları yöneten Rum prensleri Rus ajanlarıdır.”, Işık Eğrioğlu Ertekin, *Fransız elçilik raporlarına göre Osmanlı-Fransız ilişkileri (1792-1809)*, Doktora tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne 2023, s. 316.

33 BOA, HAT, 1497/17, varak 1-2. (1 Kasım 1806)

vermesini aksi takdirde oğlunun bu tavrının İpsilanti hanedanının mahvına sebep olacağı uyarısında bulunmuştur.³⁴

Fransız raporlarında, Konstantin İpsilanti'nin Eflak ve Boğdan voyvodalıklarını Rus desteğiyle birleştirerek bağımsız bir idare kurmayı amaçladığı belirtilmektedir. Sebastiani'nin İpsilanti'ye muhalif tutumu da bu endişeye dayanır. Fenerliler, Eflak ve Boğdan voyvodalıklarına atanmak için yoğun rekabet içinde olmalarına rağmen görevin ağır risklerinden haberdar idiler. 1709-1821 döneminde voyvodalığa getirilen 46 Fenerli Rum'un 12'si idam edilmiş, bunların dışında bazıları hapsedilmiş ve varlıkları müsadere edilmişti. Bu prensler, 10 ila 12 Fenerli aileye mensuplardı.³⁵ Ocak 1819'da, Eflak ve Boğdan voyvodalıkları ile Divan-ı Hümayun ve donanma tercümanlıkları atamalarını düzenleyen Hanedân-ı Erba'a Kānunnâmesi adlı bir nizamnâme çıkarılmıştır. Kanunnamenin adından da anlaşılacağı üzere dört aile dışında atama gerçekleştirilmeyecektir. İpsilanti ailesi bu dört aile arasında değildir.³⁶ Fenerli Rumların 1821'de el çektirilmesinin ardından, bir süre bürokraside görünmemişlerdir. Ancak ileriki yıllarda çeşitli hariciye görevlerinde ve Meşrutiyet dönemiyle birlikte meclislerde buldukları dikkat çeker.³⁷

Rusya 1802'de yapılan anlaşma gereği onun tekrar göreve iade edilmesini istese de bu sırada İstanbul'dan katli için cellatlar gönderildiği iddiasıyla Konstantin İpsilanti, Kasım 1806 yılında Rusya'ya sığınır. Ailesini de beraberinde getiren sabık voyvoda İpsilanti'nin Eflak'a bir sonraki gelişi Aralık 1806 yılında Rus orduları ile birlikte olmuştur. Rus ordusunun Tilsit Anlaşması ile 1807 Ağustos'unda bölgeden anlaşma gereği çekilmesi ile Konstantin İpsilanti, Rus devletinin sığınmacısı haline gelecek³⁸ ve 1816'daki vefatına dek Kiev'de

34 BOA, HAT, 264/15288.

35 C.G. Patrinelis, "The Phanariots Before 1821", *Balkan Studies*, 42(2), 2001, s. 177-198. İpsilanti ailesinin bu davranışının ardından hiçbir göreve getirilmediği görülür.

36 Uyanık, *Tuna'nın Kuzeyine Yönelik Osmanlı Siyaseti*. s. 59.

37 Hadi Belge, *Aristarkei Ailesi Osmanlı Bürokrasisinde Yeni Fenerliler*, Nobel Basım Yayın, İstanbul 2022.

38 Sultan Selim'in bir Hatt-ı hümayununda sadrazamdan diğer Rum tercümanlardan kaçak İpsilanti hakkında soruşturma yapmasını istediği görülmektedir. "Demin sana bir şey tenbih eyleyecek idim, hâtırımdan çıkmış. Şu İpsilanti hınzırının elbette İstanbul'da ve etrafında casus ve tarafgiri olarak hayli mel' anetler vardır. Arhondeler birbirinin hâlini ve mahrem-i

yaşayacaktır.³⁹ Osmanlı memuru olarak başladığı hayatına Rus yanlısı olarak dönmesi ile Konstantin İpsilanti, Dimitri Kantemir ile benzerlik arz etmektedir.⁴⁰

İpsilanti, hakkı olarak gördüğü voyvodalık topraklarının kendisine verileceği düşüncesinde olduğu için Rusya'ya sığındığı ilk yıllarda Osmanlı Devleti'nin doğrudan aleyhtarı olmamıştı. Bu dönemde oğullarının da Rusya'da eğitim aldıkları ve Napolyon Savaşları'nda Çar için savaştıkları görülür. Yıllar önce III. Selim için çalışan, tercüme faaliyetleri, dragomanlık ve voyvodalık yapan Konstantin, bu sefer imparator I. Aleksandr'ın huzuruna çıkar ve oğullarının subaylıkla ödüllendirilmesi ricasında bulunur. Bu tarihten sonra Konstantin İpsilanti'nin oğlu Aleksandr, Napolyon Savaşları'nda Rusya adına hizmet eder.⁴¹ İpsilanti'nin Rusya'ya sığınmasının ardından Tarabya'da bulunan ve *İpsilanti yalı*sı olarak bilinen bina, 1807'de III. Selim tarafından İngilizlerin İstanbul'u kuşatma teşebbüsünde yararlılıkları göstermesi gerekçesiyle dönemin Fransa elçisi Sebastiani'ye verilmiştir.⁴² Konstantin'in babası olan ve İstanbul'da ikamet eden ihtiyar sabık Voyvoda Alexander İpsilanti de bir süre sorgulandıktan sonra yay kirişiyle boğularak öldürülmüştür. Aleksandr'a ait Kuruçeşme

esrârlarını güzel bilirler. Hususan Divân Tercümanı dekâyık ı umûra vâkîf ve mezâyâ -yı maslahata ârifdir. Elbette İpsilanti casuslarını ve taraflarını bilir. Mîlel-i selâsedan ve İslâm'dan bu makûle adamlar her kimler ise harice çıkarıp tashîh eyleyip bana bildiresin. Tercüman'a sual eyleyip tahkik eylesenini tarafımdan tenbih eylesen” BOA, HAT, 174/7562.

- 39 Konstantin İpsilanti hakkında yazılan inceleme eserler arasında en dikkat çekici şeylerden birisi, onun babasından muris fikirleri hakkındadır. Hedeflerinin arasında Eflak ve Boğdan'ı birleştirmek ve bir Dacia krallığı kurmak, bu krallığın da İpsilanti ailesi tarafından yönetilmesi bulunmaktadır. Georgescu, *Political ideas and the enlightenment..* s. 110
- 40 Ümmügülsüm Filiz Bayram, “The Uprisings and Occupations in Iași and Bucharest During the Ottoman-Russian War of 1768-1774”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 86 (Ekim 2025), s. 363-383..
- 41 L.G. Arş, *Family of Ypsilanti..*, s. 73-90. Aleksandr Rusya'ya sığındıktan sonra Filik-i Eterya cemiyetini başına geçerek 1821 Rum ayaklanmasına giden yolda Cemiyetin lideri ve çarın muhafızı olarak faaliyetlerine devam edecektir. Necla Günay, “Filiki Eterya Cemiyeti”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fak. Dergisi*, C. 6, S. 1, s. 263-287.
- 42 Zeynep Sözen, “Shifting Priorities: Napoleon's Egypt Campaign, Constantin Ypsilanti and the Porte”, *Analele Universității Creștine “Dimitrie Cantemir”, București, Seria Istorie – Serie nouă, Anul 2, Nr. 1-2 (2011), s. 133-135. ve BOA, HAT, 246/1384 “Manzûrım olmuştur bu sûretde hınzırın başka söyleyeceği olmamak gerekdir Françe Elçisine yalı virilse güzel olur lakin Simyoni da'vâ ileyüb elçiyi teslîit eylerse nasıl iskât olunur”.*

mevkiisinde bulunan bir yalı da satılarak elde edilen gelir Ordu-i Hümayun hazinesine aktarılır.⁴³

Sonuç

Çalışmada, Osmanlı Devleti'nin geç döneminde Fenerli Rumların idari, kültürel ve diplomatik alanlardaki etkin rolü Konstantin İpsilanti örneği üzerinden aktarılmıştır. İpsilanti'nin hayat hikâyesi, tercümanlıktan voyvodalığa uzanan yükselişi, Osmanlı bürokrasisinin işleyişi ve değişen uluslararası dengeler karşısındaki kırılğanlıkları noktasında aydınlatıcıdır. III. Selim döneminin modernleşme çabalarının önemli bir parçası olan askerî tercümanlar, İpsilanti'nin entelektüel birikimine fayda sağlamıştır. Çabaları onun baştercümanlığa müteakiben Boğdan ve Eflak voyvodalıklarına atanmasının önünü açmıştır. Tüm bu çalışmaları ve kariyerinde adım adım ilerlemesi, makamının meşruiyetinde âmil olsa da babasının Voyvoda olması en önemli etkidir. Zira sadakat ve güven telkin eden bir aileden gelmek diğer hususların üstündedir. Ancak yüksek mevkiler siyasi istikrarsızlığı ve sadakat sorgulamalarını da beraberinde getirmiştir. İpsilanti'nin voyvodalıği döneminde Rusya yanlısı bir politika izlemesi ve nihayetinde 1806'da görevden alındığında Rusya'ya sığınması, Fenerli beylerin Osmanlı Devleti, Avusturya ve Rusya üçgeninde sıkışmalarını tüm sarahatiyle ortaya koyar. Bu durum Babiâli'nin yeteneklerine rağmen dış bağlantıları olan bu sınıfa duyduğu güvensizliği pekiştirmiştir.

İpsilanti ailesinin kaderi daha sonra Yunan İsyân hareketinde Filiki Eteryâ'da oynayacağı rolle birleştiğinde, kopuş sürecinin de bir parçası haline geldiği görülmektedir. Sonuç olarak, Konstantin İpsilanti örneği, Osmanlı bürokrasisinin çok kimlikli yapısını, 19. yüzyıl diplomasisinin karmaşık ağlarına iyi bir örnektir. Fenerliler, bir yandan Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabalarının vazgeçilmez bir unsuru olurken, yabancı devletlerle olan ilişkileri nedeniyle bir "güven açığı" teşkil etmiş ve nihayetinde 1821'deki isyan hareketiyle ayrıcalıklı konumlarını kaybetmişlerdir.

⁴³ BOA, C. Maliye (ML), 410/1791. Eski Voyvoda'nın Eflak'ta görev yaptığı zaman kazandığı servetiyle yaptırmış olduğu bu yapı 75.000 guruşa satılmıştır. 45.000 guruşu Ordu-i Hümayun hazinesine ödenmişti.

EXTENDED ABSTRACT

This study examines how non-Muslim Ottoman subjects assumed active roles in state administration through the Phanariots (Fenerli Rum), who occupied a special place within the multinational structure of the Ottoman Empire. The life and duties of Konstantin Ipsilanti, a significant figure in the transformation of Ottoman bureaucracy particularly in the late 18th and early 19th centuries, constitute a key example for understanding both Ottoman modernization and the political ruptures in the Balkans. The article centers on Ypsilantis's rise from dragoman of the Imperial Divan to voivode, revealing the political, cultural, and diplomatic influence of the Phanariots during this process.

For a long time, Muslim Turks predominated in the military and administrative ranks of the Ottoman Empire. However, from the late 17th century onwards, particularly as translation activities and diplomatic correspondence gained importance, multilingual non-Muslim communities began to rise in state service. At this point, Phanariot Greek families—such as Mavrocordatos, Ghica, Callimachi, and Ipsilanti—became indispensable to Ottoman administration through their roles as interpreters and ambassadors. The appointment of Panayotis Nicousios from Chios as Chief Dragoman of the Imperial Divan in 1661 following the Cretan Campaign is considered the symbolic beginning of this ascent. Subsequently, Alexander Mavrocordatos's success during the Karlowitz negotiations consolidated the Phanariots' effectiveness in the diplomatic arena.

Despite the negative behavior of the Ipsilanti family, four families considered more loyal were selected, and a regulation known as the *Hanedân-ı Erba'a Kānunnâmesi* (Statute of the Four Families) was established in January 1819 for appointments to the voivodeships of Wallachia and Moldavia and the dragomanships of the Imperial Divan and the Fleet. This situation continued uninterrupted for approximately two centuries until the Greek Revolt of 1821.

The Ipsilanti family, to which Konstantin Ipsilanti belonged, though relatively less prominent among the Phanariots, assumed important roles in the Ottoman state apparatus in the late 18th century. His father, Alexander Ipsilanti, was appointed Chief Dragoman of the Imperial Divan in 1774, subsequently serving in the voivodeships of Wallachia and Moldavia. These positions demonstrate that Phanariot families undertook not only translation but also administrative responsibilities in provincial governance. Constantine Ipsilanti stands out with his career built upon this foundation. Born in Istanbul in 1760,

he was sent to Austria at a young age to learn French. This European education proved decisive in his future translation activities.

Konstantin Ipsilanti began his service as dragoman in the Imperial Divan during Sultan Selim III's reign and translated the military works of Vauban and Béliidor into Turkish. These translations—Fenn-i Harb, Fenn-i Lağım, Darben ve Def'an Muhasara ve Muharese-i Kılâ'-i Husûn—brought Western-sourced content to Ottoman military technique and fortification training. These works contributed to the theoretical infrastructure of the Nizam-ı Cedid (New Order) army established within the framework of Selim III's reform policies, becoming an early example of Ottoman military thought's orientation toward the West. The difficulties experienced in finding equivalents for French technical terms are also significant in demonstrating the transformation process of Ottoman scientific language. In this respect, Ipsilanti was not merely a translator but one of the cultural intermediaries of Ottoman modernization.

Appointed Chief Dragoman of the Imperial Divan in 1796, Ipsilanti became Voivode of Moldavia in 1799 and Voivode of Wallachia in 1802. His appointment to these positions reflects the relationship of trust that Phanariot families established with the Ottoman central bureaucracy. However, these appointments also represent a political policy initiated by the Ottoman State following its loss of confidence in local voivodes in the Balkans. After Dimitrie Cantemir's flight to Russia in 1711, the Ottoman administration began transferring voivode positions in the region from local Romanian nobility to Phanariot Greek families. Thus, the Phanariots assumed a strategic role in Balkan administration as an intermediary class both loyal to the Ottoman center and proficient in European languages.

Ipsilanti's period as Voivode of Wallachia (1802-1806) coincided with an intensifying Ottoman-Russian rivalry. During this period, Ottoman policies of rapprochement with French diplomacy and Russia's influence in the Balkans complicated Ipsilanti's position. Sebastiani, France's ambassador to Istanbul, pressured the Sublime Porte to dismiss Ipsilanti, whom he viewed as pro-Russian, and his service was terminated in 1806. Russia reacted to this dismissal, demanding Ipsilanti's reinstatement. However, Konstantin fled to Russia before the dismissal order and later returned to Wallachia with the Russian army in late 1806. This event laid the groundwork for questioning the loyalty of Phanariots in the Ottoman center and ultimately led to the removal of all Phanariot families from office in 1821.

The Ipsilanti family later became active in the Greek independence movement as well. Konstantin' son, Alexander Ipsilanti, became one of the figures who initiated the Greek Revolt through the Filiki Eteria society he founded in 1821. Thus, the transformation of a family that had served in the highest ranks of Ottoman bureaucracy into a nationalist movement opposing the empire within a few generations clearly reflects the political contradictions of the period.

In conclusion, this study reveals the dual position of the Phanariots in Ottoman administration through the example of Konstantin Ipsilanti. On one hand, as interpreters and administrators serving the Ottoman center, they contributed to the modernization process; on the other, they led to a "trust problem" due to their relations with European powers. Ipsilanti's translation, voivode, and diplomatic activities demonstrate how the intermediary role played by non-Muslim elites in the multi-identity structure of the Ottoman state connected with processes of modernization and fragmentation. Therefore, this biographical examination constitutes a valuable example not only for understanding Ottoman diplomatic history but also the network of international relations at the end of the 18th century and the concept of cultural translation.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Cevdet Maliye (C.ML.), 410-1791

Hatt-ı Hümayun (HAT), 246-1384, HAT. 131- 5428 HAT. 264-15288, HAT 1497-17, HAT nr. 15909, HAT. 25-14489, BOA, HAT, 1645- 22, HAT, 174/7562

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TSMA.e.), 874/17

Araştırma ve İncelemeler

Ahmet Vasıf Efendi: *Mehasinü'l-Asar ve Haka'iku'l-Ahbar Osmanlı Tarihi (1209-1219/1794-1805)*, haz. Hüseyin Sarıkaya, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2018.

Arş, L. G.: "On the Life in Russia of the Greek Patriotic Family of Ypsilanti", *Balkan Studies*, XXVI (1986).

Aydın, Bilgin: "Divan-ı Hümayun Tercümanları ve Osmanlı Kültür ve Diplomasindeki Yerleri", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, XXIX (2007).

- Bayram, Ümmügülsüm Filiz: “The Uprisings and Occupations in Iași and Bucharest During the Ottoman-Russian War of 1768-1774”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 86 (Ekim 2025), 363-383.
- Bedir, Ömer: “The Phanariote System in Moldavia and Wallachia Under the Ottoman Rule”, *Journal of Social Sciences*, V/2 (2022).
- Belge, Hadi: *Aristarki Ailesi: Osmanlı Bürokrasisinde Yeni Fenerliler*, İstanbul: Nobel Yayınevi, 2022.
- Belge, Hadi: “Eflak ve Boğdan'da Fenerli Beyler Dönemine Geçiş Süreci: Mihail Rakoviça (1703-1744)”, *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, IX/16 (2024), 406-432.
- Beydilli, Kemal: *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphânesi (1776-1826)*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1995.
- Çiftçi, Cafer: “Bâb-ı Âli'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)”, *Uluslararası İlişkiler*, VII (2010), 30-39.
- Ertekin, Işık Eğrioğlu: *Fransız Elçilik Raporlarına Göre Osmanlı-Fransız İlişkileri (1792-1809)*, (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi, Edirne, 2023.
- Eyice, Semavi: “Fethiye Camii”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. XII (1995), 460-462.
- Fuchs, Olivier: “The Seal of the Phanariot Prince Constantine Ypsilantis as Voivod of Moldavia”, *Plural – History, Culture, Society*, XII/1 (2024).
- Georgescu, Vlad: *Political Ideas and the Enlightenment in the Romanian Principalities, 1750-1831*, New York: Columbia University Press, 1971.
- Günay, Necla: “Filiki Eterya Cemiyeti”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, VI/1 (2005), 263-268.
- İhsanoğlu, Ekmelettin: *Başhoca İshak Efendi*, İstanbul: İTÜ Yayınevi, 2023.
- Maxim, Mihai: “Kantemiroğlu (Dimitrie Cantemir)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. XXIV, İstanbul: TDV Yayınları, 2001, 320-321.
- Mihaela, Năstase Gheorghe: “The Role and Contribution of the Phanariot Rulers within the Academy of Bucharest,” *IJASOS-International E-Journal of Advances in Social Sciences* VI, no. 17 (2020), 706-715.
- Orhonlu, Cengiz: “Tercüman”, *MEB İslâm Ansiklopedisi*, XII/1, İstanbul, 1991, 171.
- Patrinelis, C. G.: “The Phanariots Before 1821”, *Balkan Studies*, XLII/2 (2001), 177-198.
- Phillou, Christine: *Biography of an Empire: Governing Ottomans in an Age of Revolution*, London: University of California Press, 2011.
- Phillou, Christine: “Communities on the Verge: Unraveling the Phanariot Ascendancy in Ottoman Governance”, *Comparative Studies in Society and History*, LI/1 (2009), 152-171.

- Sözen, Zeynep: *Fenerli Beyler, 110 Yılın Öyküsü (1711-1821)*, İstanbul: Aybay Yayınları, 2000.
- Sözen, Zeynep: “Shifting Priorities: Napoleon’s Egypt Campaign, Constantin Ypsilanti and the Porte”, *Analele Universităţii Creştine “Dimitrie Cantemir”*, Bucureşti, Seria Istorie – Serie nouă, Anul 2, Nr. 1-2 (2011).
- Stamatiadis, E.: *Viografíai ton Ellínon megálon dierminéon tou Othomanikou Krátous*, Atina, 1865 (erişim tarihi: 01.10.2025).
- Şahin, M. Süreyya: “Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. XII (1995), 342-344.
- Şehsuvaroğlu, Haluk: *Asırlar Boyunca İstanbul*, İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi Yayınları, 1952.
- Tellan, Elif Bayraktar: “Bir Osmanlı Müverrihi: Athanasios Komnenos Hypsilantis”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Dergisi*, XXXV/2 (2018), 176-183.
- Uyanık, Feyzullah: *Tuna'nın Kuzeyine Yönelik Osmanlı Siyaseti ve Eflak-Boğdan Özerkliğinin Restorasyonu (1774-1834)*, Ankara: TTK Yayınları, 2020.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: “On Sekizinci Asırda Buğdan'a Voyvoda Tayini”, *Tarih Semineri Dergisi*, I (1937), 25-33.
- White, Charles: *Three Years in Constantinople*, C. II, London, 1846.
- Vintilă-Ghiţulescu, Constanţa: “A Wallachian Boyar in Emperor Joseph II’s Court,” *Journal of Early Modern History* 24 (2020), 341-362, <https://doi.org/10.1163/15700658-12342651>.

EKLER

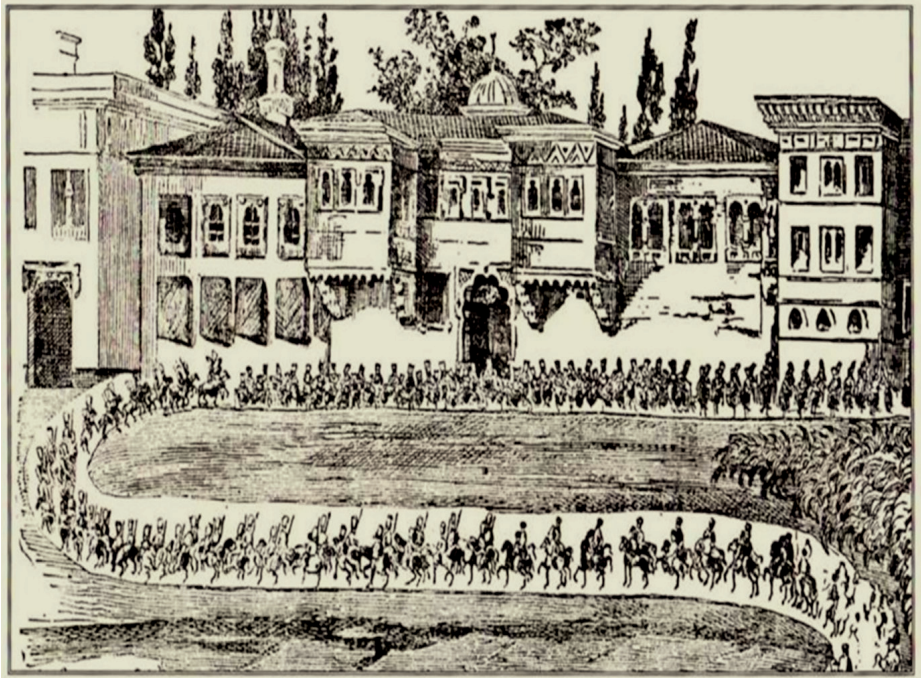

Resim 1: Konstantin İpsilanti'nin Eflak Voyvodalığı'ndan mührü. **Bende-i Hüdâ Kostantin.**

TS.MA.e, 874-17 3 Rebiülahir 1218 (23 Temmuz 1803) tarihli tahrirden.

Resim 2: İpsilanti'nin Kiev'deki Mezarı

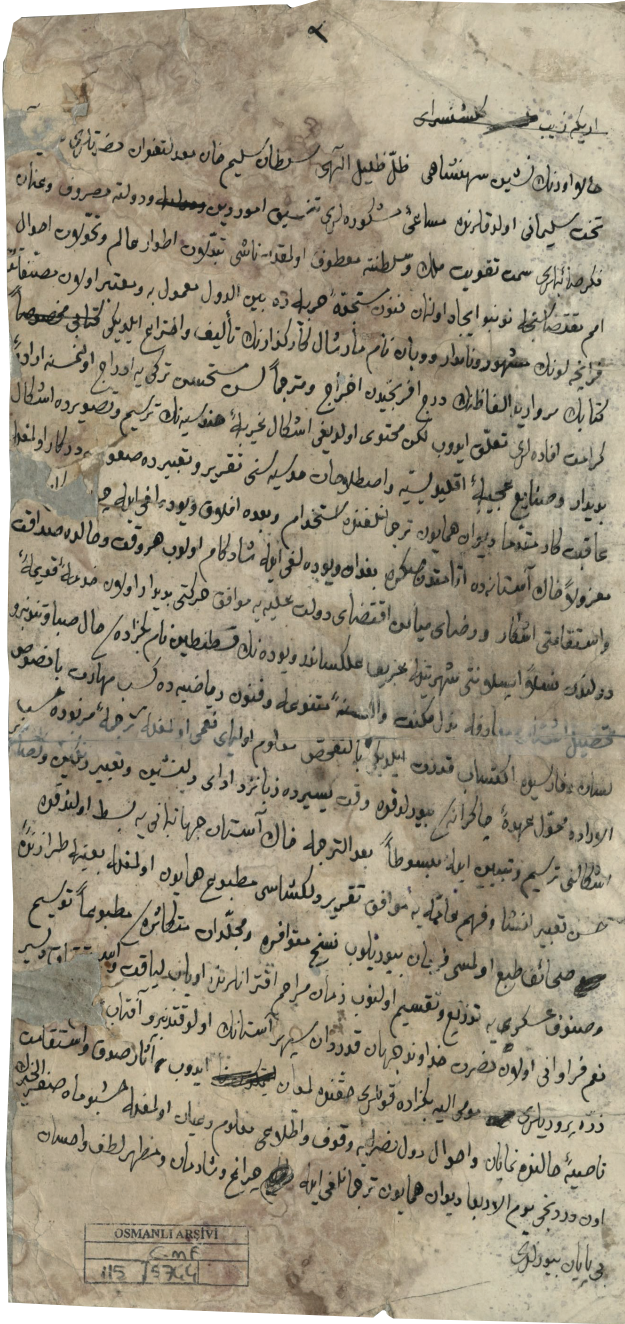
1802 yılında Prens İpsilanti'nin Babıâli'de merasimle kabulü.

Resim 3: Eflak Voyvodalığı'na tayini sonrası Bâbüâli'ye kabul töreni.

(Haluk Şehsuvaroğlu, *Asırlar Boyunca İstanbul*, Cumhuriyet Gaz. Yay., 1952 s. 181-184)

Resim 4: III.Selim'in rafında sağ altta İpsilanti'nin çevirisi olan Vauban tercümesi bulunmaktadır
(Konstantin Kapıdağlı - III. Selim, 1803. Milli Saraylar Topkapı Sarayı Müzesi nr.17/30)

Resim 5: Kitap çevirilerini tamamlamasından sonra Konstantin İpsilantı'nın Divan-ı Hümayun tercümanlığına tayin olunması

BOA, C.MF, 115/5744